
Introduktion

I höstens nummer av *Arbetsmarknad & Arbetsliv* avslutar Nils Elvander sin artikelserie om utvecklingen av Industrial Relations. Efter att i två tidigare artiklar (publicerade i nr 3, 1998 och nr 1, 2000) ha gått igenom utvecklingen i Storbritannien och USA, ger nu författaren en kortfattad översikt av förhållandena i några andra länder, varav Sverige är ett. Han betonar bl a att IR i Sverige – liksom för övrigt även i de andra nordiska länderna – inte etablerats som självständigt universitetsämne med egna institutioner. I stället har forskningen bedrivits vid flera olika institutioner, i huvudsak de samhällsvetenskapliga. IR har också haft sin bas i praktiskt inriktade institut, till exempel PA-rådet (senare FA-rådet) och Arbetslivscentrum. Nils Elvander avslutar med att diskutera och ifrågasätta om IR kan och bör betraktas som en akademisk disciplin med speciell institutionell universitetshemvist, och hans svar är att området är för mångvetenskapligt och mångfacetterat för detta. I stället föreslår han fyra samverkansblock, där olika universitetsämnena skulle kunna enas kring olika teoretiska perspektiv: korporatismen (ekonomisk historia, nationalekonomi, sociologi och statsvetenskap), institutionell ekonomi (nationalekonomi, sociologi och statsvetenskap), humankapitalförvaltning (företagsekonomi, nationalekonomi, sociologi, psykologi och arbetsrättsjuridik) samt regimkomparation (historia, ekonomisk historia, sociologi, statsvetenskap och juridik). Avslutningsvis efterlyser författaren en debatt om detta förslag och mer generellt en debatt om IR – områdets framtida utveckling i Sverige, en efterlysning som också redaktionen vill instämma i. Skriv gärna till oss!

Lena Gonäs har redan tagit fasta på denna uppmaning, och i en kommentar till Nils Elvander utvecklar hon sina tankegångar. Hon ser bl a en fara i att IR blir alltför dominerat av nationalekonomin, en tendens hon tycker har förstärkts på senare tid. Hon framhåller också att IR och den feministiska forskningen utvecklats vid sidan av varandra. Så har till exempel studier av jämställdhetslagen inte behandlats som en naturlig del av forskningen om medbestämmande och inflytande i arbetslivet, utan har behandlats inom den feministiska forskningen. Den s k huvudfåran inom Industrial Relations i Sverige har i stort sett varit och är fortfarande ointresserad av könsdimensionen. För framtiden behövs, enligt Gonäs, en sammanställning och analys av IR-områdets utveckling i Sverige och en viktig fråga i detta sammanhang är vad den nya forskningsrådsorganisationen kommer att innebära för sambandet mellan arbetsmarknadspolitisk och arbetsorganisatorisk forskning. Ytterligare en viktig fråga, som Gonäs betonar, är hur relationen mellan forskning och utbildning inom IR-området skall utvecklas.

Under 1990-talet, med den periodvis mycket höga undomsarbetslösheten, har bland annat lärlingssystem diskuterats som ett sätt att underlätta vägen från skola till arbete. Erfarenheterna från arbetslivets vardagsmiljö, personliga kontakter och det praktiska lärandet är exempel på fördelar som framhållits med ett sådant system. I Sverige har lärlingssystemet haft svårt att få genomslagskraft. Däremot finns andra exempel på skolungdomars arbetslivskontakter, både inom det ordinarie skolsystemet (genom den så kallade arbetsplatsförlagda utbildningen, APU) och genom marknaden

(med extrajobb på helger och lov). I artikeln av **Ulla Arnell Gustafsson** jämförs dessa två typer av arbetslivskontakter. Har de någon betydelse för hur övergången skola – arbetsliv gestaltar sig? Samvarierar de exempelvis med arbetslöshet, synen på sina egna möjligheter på arbetsmarknaden, sannolikheten att arbeta i det yrke man utbildat sig för? Författaren avslutar sin artikel med en diskussion kring samhällets möjligheter att via offentligt initierade arbeten hjälpa ungdomar in på arbetsmarknaden. Detta är en problematik som framför allt diskuteras inom arbetsmarknadspolitiken, men författaren menar att många av de erfarenheter som finns här också har relevans för utbildningspolitiken, t ex i diskussionen om lärlingsutbildning.

Sverige har under 1990-talet satsat stort på aktiv arbetsmarknadspolitik och detta är något som har berört många människor. **Kenneth Carling** och **Laura Larsson** lyfter fram frågan om utvärderingsproblematiken inom detta område. Författarna menar att teoribildningen för programutvärdering, som drivits av amerikanska ekonomer, inte lämpar sig för svenskt vidkommande. Arbetsmarknadspolitikens omfattning här medför ett problem som innebär att den grundläggande utvärderingsfrågan – Vad är effekten av att delta i ett program jämfört med att inte delta? – svårigen kan besvaras med tillgängliga data. Problemets kärna ligger i att det inte går att konstruera en

jämförelsegrupp som gruppen som deltar i program kan jämföras med. Sannolikheten är nämligen mycket stor att jämförelsegruppen någon gång i framtiden också kommer att bli deltagare i arbetsmarknadspolitiska program. Därmed uppfylls inte den teoretiska förutsättningen att det endast finns en enda period i varje människas liv då hon har möjlighet att delta i programmet. Carlings och Larssons artikel har debattkaraktär och förhoppningsvis kommer vi att kunna återkomma med fler artiklar kring denna fråga.

Den regniga sommaren kan vara en anledning till att höstens nummer av *Arbetsmarknad & Arbetsliv* innehåller ovanligt många bokanmälningar. Två av böckerna är avhandlingar, Kerstin Nordlanders och Ylva Waldemarsons, och de lägger bägge ett könsperspektiv på arbetslivet. Också i en västeuropeisk antologi, redigerad av Lena Gonäs, Janneke Plantenga och Jill Rubery är könsperspektivet framträdande. Välfärdsstatens utveckling är gemensamt för de tre återstående anmälda böckerna: Rolf Å Gustafssons om ”välfärdstjänstearbetet”, en antologi ”The Welfare State in Europe” med bl a Assar Lindbeck och Stefan Fölster som kapitelförfattare, samt en bok av Ramesh Mishra om globaliseringen och välfärdsstaten.

Ulla Arnell Gustafsson
Susanna Okeke